

การวิจัยประเมินผลการดำเนินงานพัฒนา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว จังหวัดยะลา

ดวงกมล ศิริลักษณ์านนท์

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา

วันรับ 16 มีนาคม 2566, วันแก้ไข 7 เมษายน 2566, วันตอบรับ 18 เมษายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อประเมินบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตการดำเนินงานพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ใช้ CIPP Model วิเคราะห์และการพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนา และผู้รับบริการ รวม 48 คน คัดเลือกแบบเจาะจงและสมัครใจ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และข้อมูลทุติยภูมิจากผลการดำเนินงานปี 2561 – 2565 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบท : กำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว เพื่อการพัฒนาระบบบริการสุขภาพของจังหวัด มีการมอบนโยบายและทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) กับผู้บริหารระดับอำเภอ 2) ปัจจัยนำเข้า : มีงบประมาณสนับสนุนโครงการระดับจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการเป็นกลไกการขับเคลื่อน สนับสนุนคู่มือและวัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรดำเนินงานอย่างเพียงพอ 3) กระบวนการ : มีการชี้แจงเกณฑ์ประเมินให้คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ มีทีมสหวิชาชีพจากโรงพยาบาลแม่ข่ายเป็นพี่เลี้ยง ใช้ PDCA ในการวิเคราะห์และปรับกระบวนการดำเนินงาน 4) ผลผลิต : งบประมาณ 2565 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลผ่านเกณฑ์ประเมินทุกแห่ง ผลลัพธ์ด้านสุขภาพดีขึ้น เปรียบเทียบจากปี 2564 – 2565 เช่น 1) ร้อยละประชากรอายุ 35 ปีขึ้นไปได้รับการคัดกรองเบาหวาน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 93.85 เป็น 94.49 2) ความครอบคลุมวัคซีนเด็กอายุครบ 1 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 64.37 เป็นร้อยละ 68.66 ปัจจัยความสำเร็จเกิดจากการมีส่วนร่วมของทีมงานทุกระดับ ผู้บริหารให้ความสำคัญมอบนโยบายสู่การปฏิบัติ วางแผนดำเนินงานและติดตามประเมินอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอ ควรมีการพัฒนาและประเมินมาตรฐานบริการสุขภาพปฐมภูมิอย่างต่อเนื่อง และสื่อสารชี้เป้าแก่คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ เพื่อเป็นเครือข่ายการแก้ปัญหาาระดับพื้นที่ เพิ่มบริการเชิงรุกในชุมชน พร้อมนำเทคโนโลยีสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ ในการเข้าถึง และใช้ข้อมูลในการปรับพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองเพื่อการมีสุขภาวะที่ดีต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว, การวิจัยประเมินผล

Evaluation Research of the Performance of Development of Starred Tambon Health Promoting Hospitals, Yala Province

Duangkamon Sirilapyanon

Yala Provincial Public Health Office

Received 16 March 2023, Revised 7 April 2023, Accepted 18 April 2023

Abstract

This evaluation research aimed to assess context, inputs, processes and products of the performance of development the Starred Tambon Health Promoting Hospitals by CIPP model. In total, 48 Key informants consisted of executives, health workers in Tambon Health Promoting Hospitals, evaluation and development steering committee, and service recipients. The data were collected by using in-dept interviews, focus group and summary of secondary data of the performance by the 2018 – 2022. The data were analyzed using descriptive statistics and content analysis. The results found that 1) Context : the development of the Starred Tambon Health Promoting Hospitals was issued as the health system development strategies of the province; the policies and MOUs were given to district administrators. 2) Input : budget provincially were supported for program; an appointing a steering committee, manuals, materials, equipment were supported; and personnel were sufficient. 3) Process : the development of Starred Tambon Health Promoting Hospitals was performed by hospital network – multidisciplinary mentor team; using PDCA was applied to improve and develop continuously. 4) Product : all settings of Stared Tambon Health Promoting Hospitals were accredited in 2022; trend of health outcomes were improves. Comparison 2021-2022 such as, screening for Diabetes over the age of 35 increase form 93.85 percent to 94.49, coverage vaccine in children 1 year from 64.37 percent to 68.66 percent. Success factors were the participation of health professionals, given the importance of administrators in all levels, having developmental strategy and monitoring system. The research suggested that the primary care service quality should be performed continuously and proactive services in community. Using the strategy of District Health System to solve the local problems, apply technology to access the health services for people, to increase Health literacy and Health behaviors in order to have good health and well – being.

Keywords : Development of Starred Tambon Health Promoting Hospitals, Evaluation research

■ บทนำ

การพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศไทย มีความเจริญก้าวหน้ามาเป็นลำดับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เริ่มจากการนำแนวคิดและเกณฑ์คุณภาพ มาพัฒนามาตรฐานของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award : TQA) ทำให้เกิดมุมมองด้าน

คุณภาพครอบคลุมการบริหารจัดการจนถึง ผลลัพธ์เช่นเดียวกับการพัฒนาสถานบริการทุกระดับตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 52 ที่กำหนดว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษา

พยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ตามกฎหมายที่กำหนด” และมาตรา 82 ได้บัญญัติว่า “รัฐต้องจัดการและส่งเสริมการสาธารณสุขให้ประชาชนได้รับบริการที่ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง”(1) จากบทบัญญัติ 2 มาตราดังกล่าว กระทรวงสาธารณสุข จึงได้มีการขยายบริการเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ครอบคลุมและทั่วถึง

การเข้าถึงระบบบริการสุขภาพของประชาชนในระดับพื้นที่นั้น เดิมอยู่ภายใต้การดูแลระบบสุขภาพของสถานีอนามัย และได้มีการยกระดับเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในปี 2551 ซึ่งเป็นหน่วยงานบริการทางสุขภาพในระดับพื้นที่มีพันธกิจหลักในการบริการ ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน รักษา และฟื้นฟู รวมถึงการส่งต่อที่มีประสิทธิภาพ(2) ดังนั้น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จึงเป็นหน่วยบริการระดับปฐมภูมิที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด มุ่งเน้นการทำงานเชิงรุก ให้บริการอย่างต่อเนื่อง มีความเชื่อมโยงและมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกับโรงพยาบาลแม่ข่ายประจำอำเภอ ประชาชน ชุมชน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่(3) นอกจากนี้ ในปี 2560 กระทรวงสาธารณสุขได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ชาติ (20 ปี) เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และภาวะสุขภาพ รวมทั้งการปฏิรูประบบสุขภาพสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ที่ได้กำหนดยุทธศาสตร์ความเป็นเลิศ 4 ด้าน คือ 1) การส่งเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรค (Promotion & Prevention excellence) 2) การบริการ (Service excellence) 3) การพัฒนาคน (People excellence) 4) การบริหารจัดการ (Governance excellence) ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลจึงเป็น

นโยบายสำคัญภายใต้แผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนสุขภาพดี เจ้าหน้าที่มีความสุข ระบบสุขภาพยั่งยืน(4)

การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตาม “เกณฑ์พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว” เป็นเกณฑ์คุณภาพที่ผสมผสานร่วมกับเกณฑ์ Primary Care Award (PCA) และเกณฑ์การขึ้นทะเบียนหน่วยบริการปฐมภูมิของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ที่มุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ และการบริการสุขภาพครอบคลุม 5 หมวด 1) การบริหารดี 2) ประสานงานดี ภาคีมีส่วนร่วม 3) บุคลากรดี 4) บริการดี 5) ประชาชนสุขภาพดี(5) จากการทำดำเนินงานพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ในช่วงปี 2560-2563 ส่วนใหญ่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากมีข้อจำกัดและปัจจัยแห่งความสำเร็จเกี่ยวกับ กลยุทธ์ขององค์กร โครงสร้างการจัดกลุ่มงาน การมอบหมายหน้าที่ ระบบปฏิบัติงาน การประสานความร่วมมือกับเครือข่าย การจูงใจให้บุคลากรเห็นความสำคัญ การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของบุคลากร และค่านิยมร่วม(6) และจากการวิเคราะห์จุดอ่อนของการดำเนินงานระยะแรก พบว่า การสื่อสารภายในองค์กรยังไม่ชัดเจน ไม่มีการศึกษามาตรฐานการประเมิน ขาดการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำข้อมูลมาใช้ในบริบทพื้นที่(7)

ภายใต้การดำเนินงานของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา เริ่มดำเนินการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตามเกณฑ์พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ติดดาว ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560 ซึ่งในปีแรกของการดำเนินงานไม่มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลใดผ่านเกณฑ์ทั้ง 5 หมวด (จากเป้าหมายร้อยละ 10) และปี 2561 มีโรงพยาบาลส่งเสริม

สุขภาพตำบล ผ่านเกณฑ์เพิ่มขึ้นเป็น 1 ใน 3 (ร้อยละ 35.80 จากเป้าหมายร้อยละ 25) ปี 2562 มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2 ใน 3 ผ่านเกณฑ์ (ร้อยละ 70.37 จากเป้าหมายร้อยละ 60) และปี 2563 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 92.59 (เป้าหมายร้อยละ 75) ปี 2564 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 96.30 (จากเป้าหมายร้อยละ 75) และปี 2565 ผ่านเกณฑ์ทั้งหมด (ร้อยละ 100)^(๑) จากผลการดำเนินงานฯ ข้างต้น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา ในฐานะหน่วยงานพี่เลี้ยงในระดับจังหวัด มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับติดตามและประเมินผลการพัฒนาบริการปฐมภูมิ เล็งเห็นความสำคัญกับการประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว นำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการวางแผนปรับกลยุทธ์ในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ให้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้กับผู้บริหารในการสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาระบบบริการสุขภาพปฐมภูมิอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพต่อไป

■ วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อประเมินผลการดำเนินงานการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว จังหวัดยะลา 4 ด้าน คือ ด้านบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิต (Product)

■ วิธีการศึกษา

● **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยประเมินผล (Evaluation research) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2565 ถึงกุมภาพันธ์ 2566 โดยใช้รูปแบบ CIPP Model ตามกรอบแนวคิด

ของ Daniel L. Stufflebeam^(๑) ประกอบด้วย บริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิต (Product)

● **กลุ่มตัวอย่าง** คือ บุคลากรสาธารณสุขและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตามเกณฑ์พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว จำนวน 48 คน จำแนกเป็น 1) กลุ่มผู้บริหาร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลชุมชน สาธารณสุขอำเภอ หัวหน้ากลุ่มงานในสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา หัวหน้ากลุ่มการพยาบาล หัวหน้ากลุ่มงานบริการด้านปฐมภูมิและองค์รวม และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 12 คน 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ได้แก่ นักวิชาการสาธารณสุข พยาบาลวิชาชีพ เจ้าพนักงานสาธารณสุข จำนวน 14 คน 3) คณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาและประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา โรงพยาบาลแม่ข่าย และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 10 คน และ 4) ประชาชนผู้รับบริการ จำนวน 12 คน ทั้งนี้ ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีจำเพาะเจาะจง (Purposive sampling) โดยความสมัครใจ

● **เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย** การศึกษาครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สำหรับเครื่องมือเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดของเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว และครอบคลุมเนื้อหาการประเมินด้านบริบท (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) และผลผลิต (Product)

จำแนกเป็น 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) สำหรับกลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มผู้ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 2) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group) สำหรับคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาและประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ หรือทีมพี่เลี้ยงประจำโรงพยาบาลแม่ข่าย และสำนักงานสาธารณสุขอำเภอ และ 3) แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) สำหรับประชาชนผู้รับบริการในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

เครื่องมือเชิงปริมาณเป็นแบบประเมินตามเกณฑ์การพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว 5 หมวด ได้แก่ 1) การบริหาร 2) ประสานงานดี ภาครัฐมีส่วนร่วม 3) บุคลากรดี 4) บริการดี และ 5) ประชาชนสุขภาพดี ของสำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข⁽¹⁰⁾ และผลการดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาวจังหวัดยะลาจากระบบข้อมูลทรัพยากรสุขภาพหน่วยบริการปฐมภูมิ⁽¹¹⁾ เครื่องมือเชิงคุณภาพได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้บริหารระดับจังหวัด คณะกรรมการพัฒนาและประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาวระดับเขต และระดับจังหวัด ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพเชิงเนื้อหา รายข้ออยู่ระหว่าง 0.66-1.00 ได้ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ตรวจสอบความถูกต้อง และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มละ 2 คน รวมทั้งหมด 8 คน

● **การวิเคราะห์ข้อมูล** วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบค่าร้อยละผลการดำเนินงานผลลัพธ์ด้านสุขภาพของประชาชน ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ด้วยการรวบรวมจัดกลุ่ม สรุป และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) และทำการตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลด้วยวิธีการสอบทานแบบสามเส้า (Data triangulation)

● **การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง** การศึกษาครั้งนี้ได้รับการพิจารณาจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา เลขที่ 12/2565 ลงวันที่ 19 กันยายน 2565

■ ผลการศึกษา

ผลการศึกษาตามบริบท พบว่า จังหวัดยะลากำหนดการพัฒนาคุณภาพสถานบริการเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์พัฒนาระบบสาธารณสุขของจังหวัดยะลา หน่วยบริการปฐมภูมิทุกแห่งให้ดำเนินการพัฒนาตามเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2560 เป็นต้นมา มีการมอบนโยบายการพัฒนาในการประชุมแผนยุทธศาสตร์จังหวัด การบันทึกข้อตกลงความร่วมมือการดำเนินงาน (MOU) ร่วมกับผู้อำนวยการโรงพยาบาลและสาธารณสุขอำเภอ ในการกำหนดเป้าหมายตัวชี้วัดให้สอดคล้องกับเป้าหมายของกระทรวง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับนโยบายและเป้าประสงค์ของการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ที่มีเนื้อหาครอบคลุมการดำเนินงาน ทั้งด้านการบริหาร บริการและวิชาการ ส่งผลให้มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนและเป็นแนวทางเดียวกัน ที่ใช้ในการกำกับ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“เห็นด้วยนะ กับการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว มีทิศทางพัฒนาที่ชัดเจน ครอบคลุมงานใน

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำให้ผู้รับบริการได้รับบริการที่มีคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว เป็นยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนามีการจัดทำแผนงาน โครงการ ทั้งระยะสั้นและระยะยาวมีการจัดสรรบุคลากรให้เอื้อต่อการทำงานและสามารถหมุนเวียนมาช่วยกันได้ในภาวะคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร : 2)

“เห็นด้วยมากต่อกับนโยบายโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว คิดว่าเป็นแนวทางพัฒนาที่ชัดเจนเนื้อหาครบทุกเรื่องในการทำงานระดับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทั้งการบริหารจัดการ การบริการและด้านวิชาการ” (สนทนากลุ่ม : คณะกรรมการขับเคลื่อน)

สำหรับปัจจัยนำเข้า กลุ่มงานพัฒนาคุณภาพและรูปแบบบริการ มีการจัดทำโครงการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิระดับจังหวัด ได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปี 2561 ถึงปัจจุบัน มีการถ่ายทอดนโยบาย จัดทำและสนับสนุนคู่มือการดำเนินงาน มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาและประเมินระดับจังหวัด ที่มาจากทุกกลุ่มงานและผู้แทนภายนอก จากปัจจัยนำเข้าด้านบุคลากร พบว่าจังหวัดยะลามีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโดยรวมเท่ากับ 1: 825 ต่อประชากร (เกณฑ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขระดับปฐมภูมิ 1: 1,250 ต่อประชากร) สำหรับด้านงบประมาณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลส่วนใหญ่ใช้เงินบำรุง ส่วนงบลงทุน งบค่าเสื่อมในการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ ต้องดำเนินการจัดทำแผนไว้ล่วงหน้า สำหรับยาและเวชภัณฑ์ทางการแพทย์ ได้รับสนับสนุนจากโรงพยาบาลแม่ข่าย ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

“เรามีการประชุมร่วมกันในเวทีคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ จัดทำแผนนิเทศร่วมกัน มีการจัดทำ CPG/

แนวทางดูแลรักษา คู่มือการใช้ยา แนวปฏิบัติของงาน IC ให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และมีการสำรวจความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ที่จำเป็นเพื่อให้พร้อมใช้” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร : 10)

“ทีมพี่เลี้ยงของอำเภอ มีท่านสาธารณสุขอำเภอ, ผู้ช่วย และพี่พยาบาลจากโรงพยาบาล มีการดูแล คอยให้คำแนะนำแนวทางการทำงาน และจัดทำคู่มือให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งๆ ละเล่ม และให้ไฟล์ถ้าเราจะไปทำเพิ่มให้กับทุกคนในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล” (สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน : 2)

ด้านกระบวนการ พบว่าในระดับจังหวัด มีการชี้แจงเกณฑ์การประเมินให้กับคณะกรรมการขับเคลื่อน และดำเนินการถ่ายทอดแนวทางการประเมินให้กับผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่งในเครือข่ายอำเภอ ในการประชุมคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ หรือในการประชุมทำแผนยุทธศาสตร์ระดับอำเภอ นอกจากนี้ มีการพัฒนาศักยภาพบุคลากรโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยทีมสหวิชาชีพในประเด็นต่างๆ เช่น การควบคุมป้องกันการติดเชื้อ (IC) การบริหารจัดการยา มาตรฐานงานเทคนิคการแพทย์ (LAB) ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาวของแต่ละหมวด พร้อมทั้งมีการนิเทศติดตามโดยคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ ปีละ 2 ครั้ง (หรือมากกว่า) และมีการนิเทศติดตามเฉพาะวิชาชีพของโรงพยาบาลแม่ข่าย เช่น เกษัชปฐุมภูมิพยาบาลควบคุมและป้องกันการติดเชื้อ (ICN) เป็นต้น จังหวัดกำหนดให้มีรูปแบบการประเมินตนเองของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และมีการประเมินโดยคณะกรรมการขับเคลื่อนระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ประเมินรับรองตามลำดับ นอกจากนี้ ได้มีการประชุมและสรุปผลการประเมิน

เพื่อถอดบทเรียนร่วมกันในระดับจังหวัดและระดับอำเภอ วิเคราะห์ ประเมินปรับกระบวนการดำเนินงาน และกำหนดแผนพัฒนาในปีถัดไป โดยใช้กระบวนการ PDCA ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เรามีการประชุมชี้แจงรายละเอียดเกณฑ์ติดตามทั้ง 5 หมวด โดยทีมพี่เลี้ยงอำเภอ มีผู้ช่วยสาธารณสุขอำเภอเป็นหลัก ท่าน สสอ. มอบให้ ผอ.รพ.สต. ไปถ่ายทอดต่อน้องๆ มีการทำแผนร่วมกันกำหนด เป้าว่า รพ.สต. ใดให้ผ่านก่อนประเมินตนเองทุกแห่งก่อน แล้วอำเภอประเมินจึงค่อยส่งชื่อให้จังหวัดลงประเมินรับรอง” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร : 1)

“เครือข่ายมีการจัดการติดตามประเมินผลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดตาม ปีละ 2 ครั้ง เป็นการนิเทศแบบบูรณาการร่วมกับงานอื่นๆ และมีการแยกการนิเทศประเมินผลรายหมวดที่เฉพาะประเด็น เช่น IC/Lab/RDU” (สนทนากลุ่ม : คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ)

ด้านผลผลิต จากการพัฒนาตามเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดตาม ต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2561 – 2565 มีความก้าวหน้าเป็นลำดับ ขณะนี้ผ่านเกณฑ์ทุกแห่ง (ร้อยละ 100) จากการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาตามเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดตาม มีประโยชน์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม การพัฒนาความรู้ ทักษะของเจ้าหน้าที่ การให้บริการที่เป็นไปตามมาตรฐาน และเกิดการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมในภาพของคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอที่เป็นระบบมากขึ้น เกิดสัมพันธภาพที่ดีและช่วยให้ประชาชนเข้าถึงบริการที่มีคุณภาพมากขึ้น สำหรับผลลัพธ์ด้านสุขภาพส่งผลให้ประชาชน มีการดูแลสุขภาพ มีความตระหนักในการดูแลสุขภาพตนเองและ

ครอบครัวมากขึ้น เห็นได้จากการเข้าถึงบริการตรวจคัดกรองที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเปรียบเทียบจากปี 2564 – 2565 เช่น ผลจากการคัดกรองเบาหวานในประชากรอายุ 35 ปี ขึ้นไป เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 93.85 เป็นร้อยละ 94.49 ร้อยละหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการดูแลก่อนคลอด 5 ครั้ง ตามเกณฑ์ผ่านเกณฑ์ และความครอบคลุมการได้รับวัคซีนในเด็กอายุครบ 1 ปี เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 64.37 เป็นร้อยละ 68.66 ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ผลจากการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดตาม ที่ผ่านมา 2-3 ปีนี้ที่เห็นชัดๆคือ สิ่งแวดล้อมดูดีสะอาดเจ้าหน้าที่เอ็งก็ได้ฟื้นฟูความรู้ อะไรที่ยังไม่มีก็มีการจัดหาให้มี เช่น ห้องน้ำผู้พิการ ประชาชนก็เข้าถึงบริการที่มีคุณภาพปลอดภัยมากขึ้น” (สัมภาษณ์ผู้บริหาร : 4)

“ประโยชน์จากการประเมินติดตาม ทำให้ทำงานเป็นระบบมากขึ้น บริการมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐาน เราก็ได้ความรู้มากขึ้นด้วย เช่น เรื่อง IC ทำให้รู้เรื่องมากขึ้น ต้องระมัดระวังทั้งตัวเองและคนไข้ คนไข้ก็สนใจดูแลตัวเอง ค้นหาข้อมูลข่าวสารเองด้วย” (สัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงาน : 6)

ปัจจัยความสำเร็จต่อการดำเนินงาน

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูล พบว่า ปัจจัยความสำเร็จต่อการดำเนินงานพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดตามของจังหวัดยะลา มีหลายปัจจัย ดังนี้

- 1) การร่วมมือของบุคลากรภายในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลและการบูรณาการร่วมกันในรูปแบบเครือข่ายคณะกรรมการประสานงานสาธารณสุขระดับอำเภอ
- 2) การสนับสนุนของโรงพยาบาลแม่ข่าย ด้านทรัพยากร เช่น วัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ ด้านวิชาการ
- 3) ทีมสห

วิชาชีพที่เป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินงาน 4) การให้ความสำคัญของผู้บริหารทุกระดับ ทั้งระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 5) การติดตาม ประเมินที่เป็นระบบ อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องจากคณะกรรมการ ประเมินและพัฒนา โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลติดดาว ระดับจังหวัดและระดับอำเภอ และ 6) การประชุมสรุปผลการดำเนินงาน การถอดบทเรียน การวิเคราะห์และปรับกระบวนการดำเนินงานในการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ดังข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“หนูคิดว่าปัจจัยความสำเร็จที่ทำให้เราผ่านโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว มาจากความร่วมมือร่วมใจของทีมงานในองค์กร การบริหารจัดการของผู้บริหารตั้งแต่ สสอ./ ผอ.รพ.สต. และทีมพี่เลี้ยงจาก รพ.” (สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน : 2)

“ผมคิดว่าเป็นเพราะทีมงานพวกเราทุกคนที่ทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายและเพราะความร่วมมือกันภายใน คปสอ. ทั้ง สสจ. สสอ. และ รพ. ที่มีการวางแผนและติดตามประเมินบ่อยๆ ทำให้เราผ่านเกณฑ์ติดดาว” (สัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน : 3)

ปัญหา-อุปสรรคในการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะ

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าปัญหาที่ไม่ผ่านเกณฑ์ คือ ข้อจำกัดเรื่องสถานที่ สิ่งแวดล้อม การปรับพื้นที่บริการให้เหมาะสมตามมาตรฐาน เช่น การป้องกันและควบคุมการติดเชื้อ (IC) การปรับสภาพห้องคลีนยา การปรับภูมิทัศน์ ซึ่งต้องใช้งบประมาณในการดำเนินการ โดยพบว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหลายแห่งมีงบประมาณ ไม่เพียงพอ ต้องดำเนินการจัดทำแผนล่วงหน้าในการขอรับค่าเสื่อม หรืองบลงทุน

รองลงมา คือ บุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีภาระงานบริการประจำวันจำนวนมาก ทำให้การพัฒนาไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนด โดยเฉพาะในช่วงของสถานการณ์การระบาดโควิด-19 รวมทั้งปัญหาจากการไม่เข้าใจเกณฑ์การประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ในช่วงปีแรกของการดำเนินงาน ซึ่งมีเนื้อหารายละเอียดค่อนข้างมาก

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนหนึ่งเห็นว่าควรมีการปรับรายละเอียดของคู่มือการประเมินตามเกณฑ์ ให้มีเนื้อหาที่กระชับ เข้าใจง่าย และสอดคล้องกับยุคสมัย ควรมีการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา และควรพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอย่างต่อเนื่อง โดยการบูรณาการทำงานร่วมกันทุกภาคส่วน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) ในกลุ่มประชาชนผู้รับบริการจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อย่างต่อเนื่อง ช่วงปี 2561 – 2565 รวมจำนวน 12 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 41 ปี มากที่สุด รองลงมาคือ อายุ 31 – 40 ปี มีอาชีพทำสวน มารับบริการโดยเป็นผู้ป่วย (มารักษาโรคเรื้อรัง เบาหวานและความดันโลหิตสูง) รองลงมา คือ พ่อ/แม่/บุตรและหลานมารับการรักษา รักษาต่อเนื่อง และมารับบริการวัคซีนตามเกณฑ์ สรุปรวมประเด็นของเกณฑ์การพัฒนาและประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ดังนี้

1. การนำองค์กรและการจัดการดี ผู้รับบริการส่วนใหญ่เห็นว่าโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์ที่ดีขึ้น มีความสวยงาม สะอาด เป็นระเบียบ มีห้องบริการแยกเป็นสัดส่วน มีตารางการให้บริการประจำวัน ติดไว้ในที่ ๆ เห็นได้ชัด มีที่จอดรถ มีห้องน้ำสำหรับผู้รับบริการ รวมทั้ง

ห้องนำผู้พิการและผู้สูงอายุ

2. การประสานงานที่ดี ภาคีมีส่วนร่วมในการทำงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกับชุมชนและภาคีเครือข่าย ได้แก่ อบต. ผู้นำศาสนา ส่วนใหญ่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี มีการจัดเวทีประชาคมแก้ปัญหาพร้อมกันอย่างสม่ำเสมอ

3. บุคลากรดี ส่วนใหญ่เห็นว่าเจ้าหน้าที่มีความสุภาพ พุดจาดี มีการแนะนำเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง มีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้รับบริการ เนื่องจากเป็นคนในพื้นที่ที่มีความคุ้นเคยต่อกัน

4. บริการดี ผู้มารับบริการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มารับยาโรคเรื้อรังต่อเนื่อง และอาศัยอยู่ใกล้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สามารถรับยาและรับบริการได้ใกล้บ้าน ปัจจุบันมีเครื่องมือวัสดุอุปกรณ์ทางการแพทย์ ในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ช่องทางการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ นอกจากใช้โทรศัพท์สามารถใช้กลุ่มไลน์ เฟสบุ๊ค ซึ่งรวดเร็วและทันสมัย หรือผ่านอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ช่วยประสานงานกับเจ้าหน้าที่

5. ประชาชนมีสุขภาพดี การพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตามเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดีดดาว ผู้รับบริการมีความเห็นว่าช่วง 4-5 ปี ที่ผ่านมาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีการจัดบริการที่ดีขึ้น สถานที่ สิ่งแวดล้อม ภูมิทัศน์มีความสวยงามเป็นระเบียบ การประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดีดดาว ทำให้ผู้รับบริการมีความมั่นใจในการรับบริการมากขึ้น ส่วนผลลัพธ์ด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่มีความรู้ มีความสนใจในสุขภาพ สามารถดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัวได้ดีขึ้น จากการได้รับการคัดกรองโรคต่างๆ มากขึ้น

นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้รับ

บริการบางส่วนได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงพัฒนา เช่น การปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหาน้ำท่วมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางแห่ง และการบริการทันตกรรมบางหัตถการที่ไม่สามารถดำเนินการได้ต้องส่งต่อผู้ป่วยไปรับบริการที่โรงพยาบาลทำให้ไม่สะดวก รวมทั้งต้องการให้มีแพทย์มาให้บริการที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ่อยขึ้น

■ อภิปรายผล

การวิจัยประเมินผลการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดีดดาวของจังหวัดยะลา ด้วย CIPP Model 4 ด้าน ซึ่งด้านบริบทได้มีการบรรจุการพัฒนาสถานบริการในยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบสุขภาพของจังหวัดตั้งแต่ปีงบประมาณ 2561 โดยมีนโยบายให้โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง พัฒนาตามเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดีดดาว ตามเป้าหมายที่กระทรวงกำหนด มีการทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างผู้บริหารทุกระดับ แสดงถึงการให้ความสำคัญของผู้บริหารในการสนับสนุนการพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยความสำเร็จการขับเคลื่อนการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลดีดดาว เขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรที่ชัดเจน ช่วยให้องค์กรมีแนวทางการพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน ปัจจัยด้านผู้บริหารที่ให้ความสำคัญและความใส่ใจในภารกิจเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน⁽⁷⁾ นอกจากนี้ การจัดโครงสร้างองค์กร การมอบหมายงานให้มีผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินงาน ตลอดจนการประสานความร่วมมือพัฒนาในรูปของเครือข่าย ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับปัจจัยนำเข้า ที่พบว่า มีงบ

ประมาณสนับสนุนโครงการพัฒนาระบบบริการปฐมภูมิระดับจังหวัดทุกปี การแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงาน มีทีมสหวิชาชีพจากโรงพยาบาลแม่ข่ายเป็นที่เลี้ยงให้คำปรึกษาด้านวิชาการ ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบเครือข่าย และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีอัตราการกำลังที่เพียงพอ ส่งผลให้การจัดการบริการมีคุณภาพตามมาตรฐาน สอดคล้องกับผลการพัฒนาระบบสุขภาพอำเภอและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โดยใช้เกณฑ์การประเมินแบบติดดาวจังหวัดอุดรธานี ที่พบว่าปัจจัยความสำเร็จ คือ ผู้ปฏิบัติงานมีสัมพันธภาพที่ดีกับพี่เลี้ยงที่เป็นสหวิชาชีพจากโรงพยาบาลแม่ข่าย การพัฒนารูปแบบ Coaching การเสริมพลังและให้คุณค่าการทำงานในรูปแบบเครือข่าย⁽¹²⁾

ในส่วนด้านกระบวนการดำเนินงาน ได้มีการชี้แจงเกณฑ์ตามคู่มือการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ทำให้เกิดการรับรู้และความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน เช่นเดียวกับการศึกษาแรงจูงใจและปัจจัยแห่งความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาวของเจ้าหน้าที่สาธารณสุข จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่พบว่า การทำความเข้าใจเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว จะช่วยให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินงานพัฒนา การประเมินเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงควรมีการประเมินอย่างต่อเนื่อง และควรมีการสรุปผลจากการประเมินเพื่อถอดบทเรียนร่วมกัน และหาโอกาสพัฒนาในปีถัดไป⁽¹³⁾

นอกจากนี้การใช้กระบวนการ Plan – Do – Check – Act (PDCA) ในการขับเคลื่อนงานของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีงบประมาณ 2561 – 2565 ทำให้

การพัฒนาเป็นไปอย่างมีทิศทาง สามารถชี้เป้าให้การแก้ปัญหาได้ตรงประเด็น เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นระบบ ประกอบกับการบริหารจัดการแบ่งกลุ่มโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดยะลาเป็น 3 กลุ่มตามสถานะการประเมินรับรอง ช่วยให้การประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีเป้าหมายที่ต้องติดตามประเมินในแต่ละปีชัดเจน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแต่ละกลุ่ม ซึ่งรูปแบบการพัฒนาร่วมกันของคณะกรรมการพัฒนาและประเมินโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาวระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ทีมสหวิชาชีพจากโรงพยาบาลแม่ข่าย และการจัดทำแผนพัฒนาที่มีการกำหนดเป้าหมายชัดเจนเป็นระบบ ทำให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการวิจัยรูปแบบการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาตรฐาน 5 ดาว ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ ที่พบว่ากระบวนการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว คือการมีส่วนร่วมในการพัฒนาของทีมสหวิชาชีพและการนิเทศติดตามของทีมที่มีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการที่สำคัญ⁽¹⁴⁾

สำหรับด้านผลผลิต จากการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพตามเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ปี 2561 – 2565 ของจังหวัดยะลา มีความก้าวหน้าผ่านเกณฑ์สะสมเพิ่มขึ้นทุกปีจนปัจจุบันผ่านเกณฑ์ครบทั้ง 81 แห่ง (ร้อยละ 100) โดยพบว่า ในปีแรกของการดำเนินงาน เมื่อปี 2560 จังหวัดยะลา ไม่มีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลใดผ่านเกณฑ์ เช่นเดียวกับจังหวัดสงขลา จากข้อมูลผลการประเมินการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ของจังหวัดสงขลา

ในปี 2560 ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 7.43 ซึ่งไม่ได้ตามเป้าหมายที่กระทรวงกำหนด คือ ร้อยละ 10⁽¹⁵⁾ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากช่วงปีแรกยังไม่ได้ดำเนินการชี้แจงรายละเอียดของเกณฑ์การประเมิน ทำให้เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ขาดความเข้าใจประกอบกับเป็นนโยบายใหม่และยังไม่มีเตรียมความพร้อมเท่าที่ควร ขาดการมีส่วนร่วมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้การพัฒนาอย่างไม่บรรลุตามเป้าหมาย

จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นประโยชน์จากการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งด้านกายภาพ สิ่งแวดล้อม ด้านความรู้ ทักษะของเจ้าหน้าที่ทำให้สามารถจัดบริการได้ตามมาตรฐานที่กำหนด เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วมในรูปเครือข่าย ผู้รับบริการพึงพอใจ ผลลัพธ์ด้านสุขภาพมีแนวโน้มดีขึ้น ประชาชนมีการดูแลสุขภาพตนเองและครอบครัวมากขึ้น เช่นเดียวกับการวิจัยความสำเร็จในการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว จังหวัดกาญจนบุรี พบว่าการพัฒนาตามเกณฑ์โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ส่งผลให้ประชาชนได้รับบริการทางสุขภาพมากขึ้น จากทีมสหวิชาชีพเกิดการเรียนรู้ มีการดูแลตนเองอย่างมีคุณภาพและเป็นระบบ สามารถเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่ชุมชนได้⁽¹⁶⁾

■ ข้อเสนอแนะ

● ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

ควรมีการชี้แจงแนวทางการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานบริการสุขภาพปฐมภูมิให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลทุกแห่ง รวมทั้ง

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ถ่ายโอนไปสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยการพัฒนาในรูปของเครือข่ายบริการสุขภาพ และสื่อสารชี้เป้าให้กับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) พร้อมทั้งการสนับสนุนการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และควรเพิ่มการบริการเชิงรุก ในชุมชน เพิ่มการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพใช้ข้อมูลในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนให้สามารถพึ่งตนเองเพื่อการมีสุขภาพที่ดี

● ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

ควรค้นหาแนวทางในการพัฒนาหรือการแก้ไขปัญหาในรายละเอียดของเกณฑ์การประเมินโดยใช้การพัฒนาวิชาการและนวัตกรรมทางสุขภาพ เช่น การใช้ Telemedicine ในการรักษาและการส่งต่อผู้ป่วย

● ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอย่างต่อเนื่องและส่งเสริมการขึ้นทะเบียนหน่วยบริการปฐมภูมิ เพื่อให้มีระบบการดูแลสุขภาพของประชาชนเป็นไปอย่างทั่วถึง

■ กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดยะลาที่สนับสนุนการดำเนินงาน ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ทุกท่านจากหน่วยงานสาธารณสุขทุกระดับ และผู้รับบริการจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดยะลา และรองศาสตราจารย์ ดร.ปญญาพัฒน์ ไชยเมล์ ตลอดจนอาจารย์ที่ปรึกษาทุกท่านในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

1. กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล กรณีศึกษา โรงพยาบาลที่พัฒนาคุณภาพด้วยกระบวนการพัฒนาคุณภาพแบบเครือข่าย (Hospital Network Quality Audit : HNQA) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย; 2552 หน้า 1.
2. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือแนวทางการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว (รพ.สต.ติดดาว). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2561.
3. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือแนวทางการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว (รพ.สต.ติดดาว). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2560.
4. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข. แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข [อินเทอร์เน็ต]. 2559 [เข้าถึงเมื่อ 3 กันยายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: <https://laplaehospital.moph.go.th/file/2022-MOIT2-7-15-08-2565-10-44-28.pdf>
5. สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. คู่มือแนวทางการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว (รพ.สต.ติดดาว) ปี 2562 กระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2562.
6. หทัยรัตน์ คงสืบ และวิไลลักษณ์ เรืองรัตนตรี. ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว. วารสารวิจัยและพัฒนาด้านสุขภาพ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา 2562; 5(1):72-84.
7. ภาณุพันธ์ ไพบูรย์. ปัจจัยความสำเร็จการขับเคลื่อนการดำเนินงาน รพ.สต.ติดดาว เขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน 2563;6(2):168-77.
8. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา. สรุปผลการประเมิน รพ.สต.ติดดาว สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา. ยะลา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดยะลา; 2565.
9. สมทรง สุภาพ. รูปแบบเพื่อประเมินหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 ซึ่งพัฒนาจากรูปแบบการประเมิน CIPP Model. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2565;33(1):1-14.
10. สำนักสนับสนุนระบบสุขภาพปฐมภูมิ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. คู่มือแนวทางการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว (รพ.สต.ติดดาว) ปี 2564. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก; 2564
11. กระทรวงสาธารณสุข. ระบบข้อมูลทรัพยากรสุขภาพหน่วยบริการปฐม (GIS Health กระทรวงสาธารณสุข) [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 28 พฤศจิกายน 2565]. เข้าถึงได้จาก: <http://gishealth.moph.go.th/pcu/>
12. กรรณิการ์ ฮวดหลี. ผลการพัฒนากระบวนการสุขภาพอำเภอ (คปสอ.) และโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยใช้เกณฑ์การประเมินผลแบบติดดาว (คปสอ. ติดดาว และ รพ.สต.ติดดาว) จังหวัดอุดรธานี. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลอุดรธานี 2560;25(1):76-84.
13. อัมฤทัย ไชยมาตย์ และประจักษ์ บัวผัน. แรงจูงใจและปัจจัยแห่งความสำเร็จที่มีผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว ของเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น 2564;21(3):172-85.
14. ยุทธชัย นพพิบูลย์. รูปแบบการพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลให้เป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมาตรฐาน 5 ดาว ในสังกัดสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์. วารสารศาสตร์สาธารณสุขและนวัตกรรม 2564;1(2):33-48.
15. สุจิตรา คงจันทร์. การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาว (รพ.สต.ติดดาว) จังหวัดสงขลา. วารสารวิชาการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม 2563;4(8):148-66.
16. ธิติพันธ์ ภูริชัยวรนนท์, ช่อทิพย์ บรมธนรัตน์, วรางคณา จันทร์คง. ความสำเร็จในการดำเนินงานโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลติดดาวในจังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน 2562;5(4):63-72.